

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 25 juni – 10:30 uur d.d. 26 juni

5.1.2e

Directie Communicatie

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Zorgmedewerkers 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Beroepsverenigingen, vakbonden, en belangenbehartigers in de zorg KNVB, supporterscollectieven Burgemeesters 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici Testlaboratoria Experts op het gebied van binnenmilieu en aerosolen Actiegroepen

Samenvatting

- De ochtendkranten openen voornamelijk met niet-coronanieuws. Trouw en De Telegraaf maken op een voorpagina een verwijzing. Zo opent Trouw met 'Opluchting alom, ondanks de restricties' en De Telegraaf met 'Blij met belastingvrije zorgbonus'. Daarnaast in de journaals aandacht voor de 3,4 mrd steun voor KLM.
- Zeer veel aandacht voor de zorgbonus. Na enige verwarring over de gevolgen op de toeslagen van zorgmedewerkers (rechtgezet door VWS), gaat de discussie vooral of die bonus 'voldoende is'. Vakbonden zijn blij, maar willen meer. V&VN pleit voor een 'structureel beter salaris'. De Telegraaf spreekt van 'Bedankje te laag, te laat en lastig' en schrijft dat er 'gemopper in de sector is'. Op de social mediakanalen van minister De Jonge, minister Van Rijn en het corporate kanaal komen veel vragen binnen over de praktische uitwerking van de bonus, zoals voor wie is deze bedoeld?
- In de discussie over de app verschuift de focus enigszins van privacy naar effectiviteit van de app: wat wordt de bijdrage van die app in het totale aantal besmettingen die wordt opgespoord? Zo wordt er verwezen naar resultaten uit Duitsland en Frankrijk waar slechts een klein percentage van het totaal aantal besmettingen wordt opgespoord door middel van de app.
- Het debat gisteren wordt door Trouw 'stekelig' genoemd -vooral door de 'inconsistenties' die de oppositie aanvoert als reactie op de maatregelen. Andere onderwerpen die voor 'stekeligheden' zouden zorgen is de bonus, de salarissen in de zorg, de 1,5 meter-norm, en het niet mogen juichen in de stadions. Volgens Volkskrant draaide het debat als vanouds om geld en niet om de aanpak van de crisis.
- De avondjournalen geven aan dat veel maatregelen van de baan zijn. En dat zou zorgen voor veel verwarring. Zo focust RTL Nieuws zich op het sporten: "Contact maken bij contactsporten mag, maar kom je van het veld af dan moet je weer 1,5 meter afstand houden". Ook Volkskrant zet de 'tegenstrijdigheden' naast elkaar: jongeren van 18 moeten wel 1,5 meter afstand houden tot hun vrienden van 17. Volgens gedragspsycholoog Anjo Travaille veranderen de regels te snel waardoor niet iedereen het overzicht houdt.
- Ook blijft er aandacht voor de versoepelingen van de maatregelen in het betaald voetbal. Voorzitter van Supporterscollectief Nederland Mattijs Keuning spreekt van een mooie stap, maar reageert verbaast dat hard meezingen, schreeuwen en spreekkoren niet zijn toegestaan. Volgens hem wordt daar onder voetbalfans wel lacherig gedaan. Burgemeester Jorritsma (Eindhoven) en Depla (Breda) zeggen geen juichpolitie te hebben. Jorritsma zegt het stadion niet te ontruimen als men zich niet aan de maatregelen houdt. "Dat wordt een burgeroorlog". Huberts Bruls vindt de regel "moeilijk uit te leggen en te handhaven".
- RTL Nieuws geeft aan dat het Nederlandse kabinet het niet nodig vond om tijdens de persconferentie van woensdag maatregelen aan te kondigen rondom ventilatie in gebouwen. Experts op het gebied van binnenmilieu ergeren zich aan de 'starre opstelling' van het RIVM. Een expert noemt het RIVM 'kortzichtig' als het stelt dat er geen wetenschappelijk bewijs is dat aerosolen het coronavirus kunnen verspreiden.
- Twee laboratoria slepen de Staat en de GGD voor de rechter, omdat ze geen opdrachten krijgen om tests op het coronavirus uit te voeren. Ze zeggen dat ze veel capaciteit hebben, maar dat ze worden buitengesloten door het RIVM zo meldt Nieuwsuur.

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)
Slachtofferaantallen

- Donderdag liggen er 49 coronapatiënten op de ic's, hetzelfde aantal als gisteren. In het ziekenhuis worden er 227 mensen met Covid-19 behandeld, dit zijn er 19 minder dan op woensdag. Op de ic's worden 579 met andere aandoeningen behandeld, dit zijn er 14 meer dan op woensdag.

- Van de inwoners in Oost-Brabant en Limburg is naar schatting bijna 1 op de 10 inwoners besmet geweest met het coronavirus, zo blijkt uit gegevens die het RIVM donderdag in de Tweede Kamer presenteerde.

Informatiebehoefte

Welke informatievragen leven er bij getroffen?

- RTL Nieuws plaats een 'quiz' waarin mensen hun kennis over de nieuwe maatregelen kunnen testen.
- Op de social mediakanalen van minister De Jonge worden vragen gesteld over de borgbonus. Zo vragen mensen zich af voor welke zorgfuncties deze is bedoeld. Ook vragen mensen zich nog af of de bonus invloed heeft op de toeslagen. Onrust is er onder artsen die denken dat zij buiten de bonusregeling vallen. Ook vraagt men zich af of de bonus die ooit is beloofd door premier Rutte hier los van staat. Ook zijn er discussies over het structureel verhogen van de salarissen en dat een eenmalige bonus niet de oplossing is. Daarnaast komen er negatieve berichten binnen over de app en zijn er vragen over de versoepelingen.
- Vragen rondom de bonus komen ook binnen op de social mediakanalen van minister Van Rijn.
- Op de corporate kanalen komen vragen binnen over de uitwerking van de versoepelingen; 'Gaan de verpleeghuizen helemaal open', 'klopt het dat sporters niet meer op 1,5 meter afstand uit elkaar hoeven te blijven', 'geldt de bonus ook voor zzp'ers' en 'waarom is het niet voor artsen'. Het sentiment is negatief. Sommige denken ook dat het een zwijgbonus is om mensen te laten zwijgen over een salarisverhoging. Ook zijn er discussies rondom de zin en onzin rondom de 1,5 meter afstand en de noodzaak van een vaccin.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Remdesivir is onder voorwaarden goedgekeurd door de Europese medicijnautoriteiten. Als de Europese Commissie dit advies overneemt, mag het binnen de EU toegediend worden aan coronapatiënten die met een longontsteking in het ziekenhuis liggen en extra zuurstof nodig hebben. Door behandeling met remdesivir herstellen deze patiënten gemiddeld vier dagen eerder, meldt het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG). Vraag is wel hoeveel doses remdesivir beschikbaar komen voor de Europese en Nederlandse markt. Producent Gilead is daarvoor mede afhankelijk van de Amerikaanse overheid.
- Twee laboratoria slepen de Nederlandse staat en de GGD voor de rechter, omdat ze geen opdrachten krijgen om tests op het coronavirus uit te voeren. Ze zeggen dat ze veel capaciteit hebben, maar dat ze worden buitengesloten door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), zo meldt Nieuwsuur. Het gaat om de laboratoria U-Diagnostics uit Baarn en Labor Dr. Wisplinghoff uit het Duitse Keulen. Ze zijn begin april goedgekeurd maar komen niet op de lijst met erkende laboratoria. Daardoor krijgen ze geen testopdrachten van GGD'en en geen vergoeding voor tests via huisartsen. Zes huisartsen steunen de klacht.
- Het Trimbos Instituut meldt dat mentaal gezonde bewoners van verzorgingshuizen, serviceflats en aanleunwoningen ook forse problemen ondervonden van het bezoekverbod. 'Gevolgen als eenzaamheid en stress hadden bij deze groep nog meer uitwerking op hun lichamelijk en geestelijk welzijn dan bij bewoners van verpleeghuizen het geval was'. De mentaal gezonde groep was zich zeer bewust van de situatie, die daardoor extra hard aankwam. Ook hadden zij minder hulp bij bijvoorbeeld beeldbellen.
- Het Erasmus MC onderzoekt welk effect het virus op hart en longen heeft. 'Bij mensen die zijn hersteld van het virus, is te zien dat de longen vaak aangetast blijven. Ook zouden patiënten vaker bloedstolsel vormen, in onder meer de bloedvaten van de longen. Dat zorgt ervoor dat het hart en de longen verder beschadigen'. Een team van artsen en onderzoekers probeert een behandeling te ontwikkelen die de gevolgen van een infectie met het coronavirus zo klein mogelijk maakt. Ook wordt er gekeken naar het voorkomen van langetermijngevolgen van bloedstolsels in de longvaten.
- Het kort geding van de groep Viruswaanzin is donderdag geëindigd in een wrakingsverzoek. De eisers vonden dat de rechter "duidelijk al een mening had over hoeveel coronadoden er zijn gevallen" en vinden daarbij ook dat ze geen initiatief nam om de waarheid te achterhalen. Een uitleg vanuit de rechter over hoe een rechtszaak normaal verloopt, mocht niet slagen bij de groep. De Staat verweert zich tegen het opheffen van de coronamaatregelen en wijst onder meer op Duitsland, waar nu meer besmettingen worden waargenomen in enkele steden. Een onafhankelijke wrakingskamer zal zich gaan buigen over het verzoek. Op 6 juli buigt de wrakingskamer zich over het bezwaar. Enkele tientallen mensen hadden zich verzameld voor de rechtbank in Den Haag.

Testbeleid GGD

- GGD-directeur Sjaak de Gouw geeft aan dat veel mensen in Nederland het coronavirus hebben gehad zonder dat zij klachten hadden. Volgens De Gouw betekent dat Covid-19 milder is dan aanvankelijk gedacht. Eerder dachten onderzoekers volgens De Gouwe dat ongeveer 20% van de mensen met een corona-infectie

in het ziekenhuis terecht zou komen. Dat blijkt 3,5% van de coronapatiënten te zijn. De Gouw dat het besmettingspercentage onder Nederlanders inmiddels 6 is en de komende tijd zal stijgen naar 10%.

- Zodra het vaccin tegen corona beschikbaar is, kan heel Nederland binnen "een paar weken" ingeënt worden tegen het virus, zegt GGD-directeur Sjaak de Gouw. Wel valt of staat de vaccinatiecampagne met de hoeveelheid beschikbare vaccins.
- Uit de gegevens van GGD Zuid-Holland Zuid blijkt dat het bron- en contactonderzoek naar aanleiding van een besmetting meer duidelijke resultaten oplevert dan het testen in de teststraten. Mensen die door onderzoek worden opgespoord, testen tien keer zo vaak positief dan mensen die zich melden met klachten.
- GGD-directeur Sjaak de Gouw geeft aan dat de GGD erin slaagt om bij mee dan de helft van de positief geteste personen de bron van de besmetting te traceren.

Sport

- Vitesse start de voorbereiding op het nieuwe seizoen op 1 juli nog zonder publiek. Vitesse acht het te kort dag om alle voorzieningen te treffen voor bezoekers bij de eerste training van het nieuwe seizoen.
- In aanloop van het nieuwe voetbalseizoen oefenen de clubs uit het betaalde voetbal in de maand augustus volop tegen elkaar.
- De FIFA komt met extra financiële steun voor de nationale voetbalbonden. Alle 211 bij de FIFA aangesloten bonden krijgen gezamenlijk 1,5 miljard Amerikaanse dollar (zo'n 1,34 miljard euro). Het geld is bedoeld om in een later stadium, om bonden er na de nasleep van het coronavirus verder bovenop te helpen.
- De hoogste honkbalcompetitie in Nederland gaat over een kleine maand van start. Honk- en softbalbond KNBSB meldt dat donderdag 23 juli de eerste wedstrijden zijn, tijdens een 'Opening Night'.

Buitenland

- Sinds vorige week stijgt het aantal besmettingen in Europa weer, voor het eerst in maanden. Dat zorgt volgens het AD voor de nodige ongerust bij het WHO. De stijging werd vastgesteld in dertig Europese landen. In elf landen is er bovendien sprake van een significante stijging van het reproductiegetal tijdens de vorige twee weken. De WHO onderzoekt waarom er juist in de voedselindustrie meerdere uitbraken zijn geweest.
- Wetenschappers van de Medische Universiteit van Innsbruck melden dat bij maar liefst 42% van de bevolking van het Tiroler skioord Ischgl, waar de grootste corona-uitbraak van Oostenrijk plaatsvond, antilichamen heef. Het hoogste percentage antilichamen tegen het coronavirus dat tot nu toe is gemeten.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- Cybersecurityexpert Brenno de Winter laat aan RTL Nieuws weten dat het ministerie de komende tijd hackers inschakelt om de veiligheid van de app te testen. Volgens De Winter worden de documenten die de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) nodig heeft voor zijn check en goedkeuring volgende week opgestuurd.
- Algemeen directeur Ronald Wouters van branchevereniging NL Actief meldt dat 30% van de sportschooleden is opgestapt. De meting is van drie weken geleden en Wouters denkt dat het vooruitzicht op openstelling per 1 juli heeft voorkomen dat sindsdien nog meer mensen zijn afgehaakt. "Dat was anders geweest als we toch pas in september open hadden gemogen." Wouters stelt dat veel sportscholen met moeite het hoofd boven water kunnen houden, ook met de versoepelingen op 1 juli. "Als we niet te veel tegenvallers hebben, kunnen we in april weer gezond zijn. Maar omdat we al die tijd wel rode cijfers schrijven, zijn we in gesprek met de overheid om te voorkomen dat bedrijven omvallen."
- Trouw vraagt zes Nederlanders hoe zij tegen de coronaversoepelingen aankijken. Onder hen een student, een hersteld kankerpatiënt, de voorman van actiegroep Virus Waanzin, een horecaondernemer, een fanatiek Ajax-supporter en een bruiloftplanner. De meningen lopen zeer uiteen van opgelucht en voorzichtig naar juist het tegenovergestelde.

Welke geruchten worden er genoemd?

- Coalitiebronnen melden aan De Telegraaf dat de coronawet op de lange baan wordt geschoven. De wet zit gewoon niet best in elkaar", zegt een betrokkene. Er is onder meer kritiek op de omstreden 'corona-app' die in de wet staat opgenomen. Ook de mogelijkheid om toch nog gebruik te maken van noodverordeningen ligt gevoelig, net als de 'te lange' duur van de wet. Ook de hoogte van boetes voor overtreden van coronaregels zorgt voor gemor. In coalitiekringen klinkt dat het voorstel nog aan meer kanten rammelt. "Er staan te veel dingen in die niemand wil."

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)*Wat doen of laten getroffen en betrokken?*

- De groep Viruswaan wil zondag opnieuw een grote demonstratie houden op het Malieveld in Den Haag.
- Vandaag vanaf 10 uur vindt een klimaatdemonstratie plaats langs de Hofvijver en in andere plaatsen in Nederland. "Maak van klimaat de rode draad", is de kernboodschap. De actie is georganiseerd door o.a. Greenpeace, Milieudefensie, DeGoedeZaak, Jongeren Milieu Actief, en Extinction Rebellion.
- Horecaondernemers krijgen vrijwel geen boetes opgelegd voor overtreding van de coronaregels. Hoewel gemeenten steeds vaker merken dat gasten geen 1,5 meter afstand houden, staat de boeteteller in de meeste plaatsen op nul. Dat blijkt uit een steekproef door AD onder 56 gemeenten. Boa's in die gemeenten hebben in de eerste drie weken van juni geen enkele boete uitgeschreven voor het overtreden van coronaregels in horecagelegenheden. Wel zijn er 141 waarschuwingen uitgedeeld.
- Na een wandeling door het centrum van Leiden, concludeert AD dat 'vrijwel niemand' zich houdt aan de 1,5 meter afstand.

Betekenisgeving*Welke oproepen worden er gedaan?*

- Hoewel voorzitter Ton de Boer van het CBG blij is dat een medicijn deze status bereikt heeft, waakt hij voor te veel enthousiasme. "We zijn er nog niet. Remdesivir is namelijk niet hét medicijn dat je geneest van een corona-infectie. Daarom wordt er wereldwijd nog steeds verder onderzoek gedaan naar mogelijke medicijnen en vaccins tegen COVID-19."

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- *Advocaat Liesbeth Zegveld* reageert op de kamerbrief van minister De Jonge over het beleid in verpleeghuizen. "Dat is het juiste beleid. Te laat, maar wel waar we om hadden gevraagd. Het kort geding is niet meer nodig." Wel roept Zegveld op klachten te melden bij de Inspectie; als er daar drie klachten binnenkomen over een verpleeghuis dat zich niet aan de afspraken houdt, komt de Inspectie in actie. En ze onderzoekt of er nog zaken kunnen komen tegen verpleeghuizen die de afgelopen periode naasten hebben weggehouden bij hun stervende familieleden, waarbij geen sprake was van corona. 'Er hebben zich inhumane drama's afgespeeld.'
- In een opiniestuk schrijven *Mark Van Houdenhoven* (bestuursvoorzitter van de Sint Maartenskliniek en bijzonder hoogleraar Economische bedrijfsvoering in de gezondheidszorg, Radboud Universiteit) en *Wim van Harten* (bestuursvoorzitter van Rijnstate Ziekenhuis in Arnhem en hoogleraar Kwaliteitsmanagement en zorgtechnologie, Universiteit Twente) er nog geen structurele compensatie is voor de kosten die ziekenhuizen hebben gemaakt tijdens de coronacrisis. Volgens hun is er om een compensatieregeling te maken, een einddoel nodig. 'In onze ogen kan dat heel eenvoudig. Beschouw 2020 als een 'bevroren' jaar: contracten waren al gesloten, premies berekend en geïnd en subsidies toegekend. Vergoed de werkelijk gemaakte kosten, verreken de corona-meerkosten met de reguliere minderkosten. Zet in op een financieel nulresultaat voor zorgverleners. Dit zou moeten volgens de bestaande principes van het horizontale toezicht tussen ziekenhuizen en zorgverzekeraars. Dan staat vertrouwen weer centraal.' Volgens Van Houdenhoven en Van Harten is het nog lang niet zo ver want de gesprekken met de zorgverzekeraars verlopen stroef.
- Sekswerker (en voorzitter van Red Light United) Felicia Anna stelt dat sekswerkers de afgelopen maanden gewoon stiekem zijn doorgedaan. Zelf is niet bang voor een besmetting: "We doen er wel alles aan om het risico op een besmetting zo veel mogelijk te verkleinen. We reinigen na elke sessie grondig de hele kamer. Poetsen alle voorwerpen, wassen goed onze handen en lichaam en inspecteren onze klanten vooraf goed. Natuurlijk bestaat er een kans dat je het virus oploopt, maar dat kan ook als je in de Albert Heijn staat."

Bonus zorgpersoneel

- *FNV Zorg* is erg blij met de bonus van 1.000 euro netto voor mensen in de zorg. De bond is ook speciaal verheugd dat de bonus er komt voor allerlei mensen in de zorg, onder wie schoonmakers, ambulancepersoneel, medewerkers van mortuaria en personeel in bijvoorbeeld jeugd- en gehandicaptenzorg. "Daar hebben zorgverleners zich soms helemaal geïsoleerd om hun werk te kunnen doen", zegt bestuurder Elise Merlijn. Ze noemt de bonus, een mooie opmaat naar de onderhandelingen voor de cao 's van 2021. FNV-bestuurder Merlijn beaamt dat een eenmalige beloning niet voldoende is om het 'achterstallig onderhoud weg te werken' [=uitspraak NU'91.] "Minister De Jonge voelt goed aan dat er een etterende wond aan het ontstaan is, maar hij moet niet denken dat die met het plakken van een pleister is genezen."

- *Vakbond CNV Zorg & Welzijn* noemt de bonus een mooi gebaar "als teken van waardering voor de enorme inspanningen van een groot deel van het zorgpersoneel". De bond wil wel dat er een "structureel hogere beloning" komt, dat de werkdruk omlaaggaat en het personeelstekort wordt opgelost.
- Voorzitter van CNV Zorg en Welzijn Anneke Westerlaken geeft aan dat er wel haken en ogen aan de bonus zitten. "Het is een mooi bedrag, maar in de uitwerking zet de minister nu 'de aap op de schouders' van de werkgevers. Zij moeten de bonus aanvragen voor hun personeel en afwegen wie in aanmerking komt." Hou het zo eenvoudig mogelijk en beloon alle medewerkers die in hun werk de gevolgen van het coronavirus hebben ondervonden, adviseert Westerlaken. "Het zou dan best eens kunnen zijn dat het bedrag van 800 miljoen euro dat door de minister is uitgetrokken, niet genoeg is."
- *Kitty de Jong van FNV*: "Deze eenmalige bonus zien wij als een mooie opmaat naar de cao-onderhandelingen dit najaar voor betere structurele arbeidsvoorwaarden voor ruim 1 miljoen zorgwerknemers".
- *Stella Salden van NU'91* geeft aan dat applaus niet voldoende was. "Ik zie dit als eerste stap in de richting van structurele verbetering." Salden vindt dat het personeel een beter salaris en betere werkomstandigheden moet krijgen. "Er moet iets gebeuren om mensen te behouden en nieuwe mensen aan te trekken." En: "een eenmalige beloning is niet voldoende om het achterstallig onderhoud weg te werken".
- *Verpleegkundige Hacer (46)* van het St. Antonius Ziekenhuis in Nieuwegein is in de wolven met de 1000 euro bonus, vertelt ze aan Telegraaf: "Ik was echt blij en dacht: yes!" Ze vertelt hoe hard iedereen heeft gewerkt. "Ja, we hebben het wel verdiend hoor. En nog steeds, want we hebben het gigantisch druk."
- Verpleegkundige Marga (54): "Of ik een aanvraag indien voor dat geld? Ik weet het niet. Ik deed gewoon mijn werk." Marga staat op de kinderafdeling (St. Antonius Ziekenhuis) en was niet direct betrokken bij de coronacrisis. Ze vindt dat zorgpersoneel dat zich een slag in de rondte werkte op de intensive care een extra beloning verdient. "Dus ook de artsen die negentien uur per dienst draaiden." Marga is wel sceptisch. Ze kan eigenlijk niet geloven dat de overheid nu duizend euro uitdeelt. "Er is al zoveel beloofd. Zou het echt doorgaan?"
- De 55-jarige *Lien* uit Nieuwegein is poli-assistente cardiologie. Zij hoeft niet lang na te denken op de vraag wat ze van de bonus vindt: "Daar ben ik echt heel blij mee!", klinkt het tevreden. „"et is ook terecht. We hebben ontzettend hard gewerkt en nog steeds is het een gekkenhuis. We moeten alles telefonisch doen en hebben met veel veranderingen te maken gehad."
- *Telegraaf* spreekt van 'Bedankje te laag, te laat en lastig' en schrijft dat er 'gemopper in de sector is'. *De vereniging voor artsen in loondienst LAD* beklagde zich dat artsen buiten de bonus vallen. Mooi, zo'n bonus, reageerde *FNV-bestuurder Merlijn*: "Maar de druk is niet van de ketel met dit eenmalige genereuze gebaar." Verpleegkundigen en verzorgenden moeten niet alleen applaus en een eenmalige bonus krijgen, maar structureel beter salaris, vond ook voorzitter Heyne van beroepsvereniging V&VN.
- In het *hoofdcommentaar van Telegraaf* schrijft de krant dat de bonus een 'goede geste' is. "Toch betekent dit met ruim een miljoen zorgmedewerkers dat een aanzienlijk deel buiten de boot valt. Bovendien is een bonus, anders dan een loonsverhoging, eenmalig. Deze zuinigheid is weliswaar te begrijpen met het oog op de klappen die de schatkist door de coronacrisis oploopt, maar of dit extraatje daarmee echt bijdraagt aan het aantrekkelijker maken van een sector waar nu al tienduizenden vacatures zijn, laat zich raden."

Testbeleid

- Uit bron- en contactonderzoek van de GGD's in Gelderland blijkt dat mensen met verkoudheidsklacht lang niet altijd contacten met anderen vermijden. De GGD maakt zich zorgen dat deze lakse houding een tweede piek veroorzaakt en vraagt om meer aandacht voor het belang van zelfisolatie. Volgens Helen Siers, arts infectieziektebestrijding GGD Noord- en Oost-Gelderland, moet de focus worden verplaatst van de '1,5 meter afstand houden' naar 'blijf thuis met klachten'. "Ik snap dat het een lastige boodschap is, want het heeft best wat impact. Niet alleen jij, maar het hele gezin moet thuisblijven bij koorts en klachten. We zijn ook meer van de cultuur 'neem twee paracetamol en we draaien door'. Mensen hopen nu dat het gewoon een verkoudheid is, maar dan blijken ze toch corona te hebben."
- *Hans Beks, arts infectieziektebestrijding van GGD Gelderland-Midden*, ziet ook dat mensen het steeds moeilijker vinden om thuis te blijven bij coronasymptomen. Juist mensen die nu klachten krijgen wanneer de regels worden versoepeld, zijn gefrustreerd.

App

- TC Tubantia schrijft dat het imago van Twente als regio 'waar mensen nog naar elkaar omkijken en waar technische en sociale wetenschappen floreren', hebben ertoe geleid dat de Universiteit Twente een sleutelrol speelt bij het testen van de corona-meld-app. Ook de ligging nabij de Duitse grens speelt een rol.

Er klink trots door bij de onderzoekers, aldus de krant. "De ligging aan de grens is belangrijk", zei Lisette van Gemert van de Universiteit Twente. "De app moet ook in Duitsland kunnen werken. Dat kun je in dit gebied goed testen." Onderzoeker Samantha Dinsbach: "Twente is het land van hightech en noaberschap. Hier ligt de perfecte infrastructuur, we wilden heel graag meedoen."

- Van Gemert zegt speciale aandacht te hebben voor groepen die vaak vergeten worden, zoals gehandicapte jongeren en jongeren van wie verwacht zou kunnen worden dat ze een weerstand tegen de app hebben, omdat ze het nut ervan niet inzien. "We vragen ze bijvoorbeeld of ze door het gebruik inzien dat ze ook anderen helpen".
- Bijzonder hoogleraar ICT (EUR) Wolfgang Ebbers zei dat het plan bestaat om via Twentse media ook burgers uit te nodigen mee te doen. Het aantal dat daarvoor in aanmerking komt is nog onduidelijk. Evenmin wanneer en via welke media dat gaat lopen. "Er zitten nog allerlei open eindjes in de opzet van deze testfase". Er zijn in totaal 10.000 licenties voor de proeven. Ebbers zegt dat hij er een heleboel nog achter de hand moet houden, bijvoorbeeld om ze te kunnen gebruiken bij het personeel van GGD-en in het land.
- Twentenaren worden ook betrokken bij het onderzoeken van de ethische kanten aan het gebruik van de app. Dat gebeurt onder leiding van Peter-Paul Verbeek (hoogleraar Filosofie van Mens en Techniek, Universiteit Twente). In augustus wil hij aan de slag met een brede afspiegeling van de samenleving. Hij zei van een voorzitter van een voetbalclub, een winkelbediende tot de eigenaar van een zwemschool. "Bij de burgers leven veel zorgen en vragen. Zij zijn geraakt door de crisis, we willen van onderaf ophalen wat er op het spel staat voor de samenleving, zodat we op basis daarvan misschien aanbevelingen kunnen doen over het herontwerp van de app."
- Ethicus Peter-Paul Verbeek zit de ethische commissie voor die de lab- en de veldtests zal toetsen in Twente. Hij wil vanaf het begin "constructief-kritisch" meedenken. "De uitkomst van onze ethische proef kan dus óók zijn dat die app geen goed idee is. Al is dat niet waar ik op hoop. Ik wil voor een goede inbedding van die app in de samenleving zorgen."
- Epidemioloog Carl Moons (UMC Utrecht en voorzitter van de begeleidingscommissie van zestien onderzoekers en experts die de overheid adviseert) zegt dat de app niet heel nauwkeurig de afstand hoeft in te schatten. "Idealiter meet men uiteraard zo nauwkeurig mogelijk de afstand en tijdsduur tussen contact en geïnfecteerde. Maar het gaat er vooral om dat de app een zo goed mogelijke inschatting maakt of het om een hoogrisicocontact ging of niet." Moons en de begeleidingscommissie denken dat de notificatie-app kan werken om het coronavirus te blijven onderdrukken, mits dat gepaard gaat met een ruimer testbeleid. Ook mensen zonder klachten en symptomen die via de app gewaarschuwd worden, moeten zich volgens hem kunnen laten testen en – bij negatief resultaat – enkele dagen later nog eens. De GGD liet donderdag weten samen met het RIVM-onderzoek te doen naar „het testen zonder klachten“. Nu worden alleen personen mét klachten getest. "Alleen testen na symptomen is te laat, denkt men nu. Dat wordt steeds duidelijker uit het ziekteverloop: we raken besmet, dan zijn we na drie à vier dagen besmettelijk en rond de vijfde of zesde dag krijgen we vaak de eerste symptomen. We kunnen met de app slimmer testen, op maat."
- Hoogleraar Techniek en Internationaal Recht Lokke Moerel (Universiteit van Tilburg) vindt de keuze voor een decentraal ontwerp vanuit privacy-oogpunt goed. 'Het komt nu aan op details; hoelang wordt data bewaard, is de toegang goed beveiligd, hebben Apple en Google toegang?' Verder zijn volgens haar veel praktische zaken niet beantwoord. Of iedereen zich wel kan laten testen na een notificatie, of de app voor iedereen begrijpelijk is en of is gewaarborgd dat werkgevers de app niet mogen verplichten.
- De Autoriteit Persoonsgegevens komt nog met privacyadvies. "We zullen verder diverse technologische testen draaien, maar ook kijken of mensen met een beperking de app goed kunnen gebruiken."
- App-gebruikers in Duitsland zijn overwegend positief. De Duitse app krijgt gemiddeld 4 sterren (de Franse nog geen 3). De klachten die er zijn, zijn veelal van technische aard. Bij de ontwikkeling van de Duitse app betrok de regering privacytoezichhouders, en ook andere partijen mochten kritiek leveren – de software is open source. In Frankrijk verliep het een stuk rommeliger. NRC vraagt zich af of deze apps wel effectief genoeg is. 'Dinsdag had nog maar een twintigtal besmette Duitsers via de app doorgegeven dat ze ziek waren, om anderen zo te waarschuwen en verdere verspreiding te voorkomen. In Duitsland worden nu dagelijks 650 besmettingen vastgesteld. Het gebruik van de app houdt dus niet over. In Frankrijk zijn er nog minder meldingen van besmettingen doorgegeven: veertien. Dagelijks zijn daar zo'n 500 besmettingen.'

[Twee laboratoria slepen Staat en GGD's voor de rechter om 'uitsluiting' coronatests](#)

- U-Diagnostics eist in het kort geding gelijke behandeling met andere laboratoria in Nederland. Directeur Maarten Cuppen: "Wij verwachten rechtvaardigheid om ervoor te zorgen dat nooit meer hard nodige testcapaciteit onbenut wordt gelaten en dat alle aanbieders gelijk en eerlijk worden behandeld".

- De samenwerkende laboratoria U-Diagnostics uit Baarn en Labor Dr. Wisplinghoff uit Keulen vinden het in strijd met de Europese mededingingswetgeving dat de opdrachten voor het testen volgens het ministerie van VWS voorlopig alleen worden gegund aan Nederlandse laboratoria. Ze spreken van kartelvorming.
- Ook stellen de twee labs dat Nederlandse laboratoria, ten onrechte, actief concurrentie buiten de deur hebben gehouden. Volgens de labs had die capaciteit probleemloos door de Nederlandse overheid benut kunnen worden.
- *Huisarts Hans Burggraaff* uit Weesp steunt de klacht. 'Nu is het beleid dat iedereen die een test wil, bij een GGD een monster moet laten afnemen'. 'Mijn patiënten moeten nu helemaal naar Hilversum naar de GGD. Een deel gaat met het ov, die zitten hoestend en proestend in bus of trein. Dat is niet veilig en ook niet nodig. Ik kan hier in mijn praktijk monsters afnemen en ze zo naar U-Diagnostics sturen. Dan hoeven mijn patiënten niet te reizen en is het risico op verspreiding veel kleiner.' Burggraaff heeft ook de GGD aangeboden om bij zijn praktijk monsters af te nemen, maar daar is volgens hem niet op gereageerd.

Ventilatiesystemen

- Het ECDC (het Europese RIVM) en aan aantal Europese landen pleiten er voor om ventilatiesystemen harder aan te zetten om verspreiding van corona tegen te gaan. Deskundigen uit Nederland en het buitenland snappen niet waarom het kabinet gisteren geen extra eisen heeft aangekondigd voor de ventilatie van gebouwen in ons land. Dat zeggen experts op het gebied van binnenklimaat tegen RTL Nieuws. België heeft haar ventilatierichtlijnen wel aangescherpt en die zijn in lijn met de adviezen van het ECDC. Maar volgens het RIVM volstaan de huidige ventilatieregels.
- Experts op het gebied van binnenmilieu ergeren zich aan de 'starre opstelling' van het RIVM, zo zeggen ze tegen RTL Nieuws. Hoogleraar binnenmilieu Philo Bluysen (TU Delft): "Het bouwbesluit geeft minimale ventilatie-hoeveelheden, die helaas nu al niet voldoende zijn om goed te ventileren." "Zonder goede ventilatie in gebouwen heb je een risico. Dan maakt het ook niet uit of je anderhalve meter afstand houdt. Want dan bouwt de concentratie van virussen op en die zullen uiteindelijk toch bij iemand terecht komen."
- Hoogleraar Lidia Morawska (Universiteit van Queensland (Aus.)) is gespecialiseerd in luchtkwaliteit en aerosolen. Zij noemt het RIVM 'kortzichtig' als ze stelt dat er geen wetenschappelijk bewijs bestaat voor het feit dat kleine druppels (aerosolen) het coronavirus kan verspreiden. "De overheid moet maatregelen nemen om de ventilatie in gebouwen te verbeteren. Dus meer ventilatie, geen recirculatie en probeer te vermijden dat luchtstromen direct langs mensen lopen."

Sport

- *KNVB* geeft in het sportjournaal gisteren te zijn verrast met de versoepelingen in het betaald voetbal. Gijs de Jong (secretaris-generaal KNVB) doet onderzoek naar hoe mensen naar het stadion komen, zich daar bewegen, wat kunnen we en waar zit het gevaar. Volgens De Jong moet de KNVB en de clubs vertrouwen hebben in het gezonde verstand van het publiek.
- *Voorzitter van Supporterscollectief Nederland Matthijs Keuning* vindt de versoepeling van de maatregelen in het betaald voetbal een mooie stap. Echter reageerde hij verbaast dat hard meezingen, schreeuwen en spreekkoren niet zijn toegestaan. "Daar wordt onder voetbalfans wel lacherig over gedaan. [...] Het is moeilijk voor te stellen om straks in het stadion te zitten en dan niet te mogen schreeuwen als je club in de laatste minuut de winnende treffer maakt. En hoe ga je daarop toezien?" Keuning geeft aan wekelijks om de tafel te zitten met de KNVB en de clubs. Zij gaan bespreken wat er allemaal nodig is om het bezoeken van een wedstrijd mogelijk en leuk te maken. Zoals het bekijken van de looproutes van de supporters, de mogelijkheid om een biertje te halen en naar het toilet te gaan zonder andere te passeren en welke seizoenskaarthouders naar welke wedstrijd kunnen.
- *Burgemeester John Jorritsma van Eindhoven* gaat het PSV-stadion niet ontruimen als mensen zich er niet aan de anderhalve meter maatregel houden, gaan juichen of spreekkoren aanheffen. "Dat wordt burgeroorlog" zegt hij op NPO1 radio. "We hebben geen juichpolitie. Dat is buitengewoon moeilijk. We gaan geen wedstrijd stoppen als de emoties hoog oplopen bij 15.000 tot 20.000 mensen in een afgesloten ruimte." Jorritsma geeft aan het een doodeng dilemma te vinden. "Als een mogelijke uitbraak van het virus te herleiden is tot het Philips Stadion krijg ik het verwijt van een tweede uitbraak. Een duivels dilemma!" Hij zei niet altijd te weten hoe hij de nieuwe coronaregels moet uitleggen. "We varen in de mist", zei hij. "Wat vandaag normaal gevonden wordt, is morgen weer anders." Over het beleid zegt Jorritsma: "Het beleid wordt in Den Haag bepaald, wij voeren uit. Als ik daarmee problemen heb, moet ik een andere baan kiezen."
- *Burgemeester Paul Depla van Breda* zegt ook dat er geen juichpolitie komt. Neem maar grote toeters mee en fluister daarna tegen elkaar, maar niks meer", adviseerde hij. "Anders gaan de stadions weer dicht."

- *Hubert Bruls (voorzitter Veiligheidsberaad)* zegt dat het zo onnatuurlijk voelt om niet te kunnen juichen tijdens een voetbalwedstrijd. "Dit valt bijna niet uit te leggen en te handhaven en als we zien dat het tijdens wedstrijden misgaat dan zullen we met het kabinet in gesprek gaan."
- De Volkskrant spreekt *voetbalverslaggever Willem Visser* over de versoepelingen. Visser spreekt over de ideeën die clubs hebben om supporters op 1,5 meter afstand te kunnen ontvangen. Op de vraag er kan worden gehandhaafd dat supporters niet juichen of zingen zegt Visser: "Dat is niet te doen. Als Ajax in de laatste minuut de winnende maakt tegen Barcelona, kun je onmogelijk verwachten dat er geen emotie vrijkomt. Rutte heeft zelfs gezegd dat er bij een goal maar 'hoera' moet worden gefluisterd. Dat kun je niet verwachten van supporters." Visser denkt dat alle erevissieclubs het financieel wel gaan redden.

Context

- In het NRC een uitgebreid artikel met voorzitter Willem Engels (VirusWaanzin). Hoewel experts Engel tegenspreken, wordt het draagvlak voor zijn beweging zienderogen groter. Afgelopen dinsdag bood de organisatie petities aan in Den Haag die werden ondertekend door bijna 500.000 tegenstanders van de kabinetsmaatregelen om het coronavirus te bestrijden.
- Volgens FD maakt corona de behoefte aan AI (kunstmatige intelligentie) groter dan ooit. Veel medici hopen dat slimme computers kunnen helpen om een tweede coronagolf te bedwingen. Het idee klinkt aantrekkelijk: als de software wordt gevoed met zoveel mogelijk data van zieke mensen, dan kan die straks adviseren over het beste medicijn bij iemand met diabetes, of het verloop van een longinfectie voorspellen. De coronacrisis gaf daarom het startschot voor een run op patiëntgegevens. Corona-angst laat ook de juridische molens sneller draaien. Waar het anderhalf jaar kon duren voordat een ziekenhuis zijn patiëntgegevens naar een ander ziekenhuis stuurde, komt het groene licht nu soms binnen enkele weken. De krant geeft verder aan hoe het proces van dataverzameling, inkloppen en analyse in zijn werk gaat.
- Maandag gaat viroloog Ab Osterhaus in gesprek met Maurice de Hond in een openbaar debat dat door De Hond is georganiseerd over de onderbouwing van WHO/RIVM over de verspreiding en de virusbestrijding.

Hoe wordt naar de maatregelen gekeken?

- RTL Nieuws meldt dat zij berichten binnen krijgen van mensen die het overzicht van alle regels en uitzondering daarop langzamerhand kwijtraken. Gedragspsycholoog Anjo Travaille geeft aan dat dat niet zo gek is, 'daarvoor veranderen de regels te snel'. "Er is nauwelijks kans op gewenning, dus je moet je bij iedere situatie afvragen: wat kan wel en wat mag niet?", zegt Travaille. Hij merkt dat het draagvlak voor de maatregelen langzaam afbrokkelt, maar ziet ook een eenvoudige oplossing. Zorg ervoor dat de omgeving zo is ingericht dat mensen met zachte hand in de juiste richting worden gestuurd, bijvoorbeeld door bewegwijzering op straat. Ook wel nudging genoemd.
- Dat mensen zo wisselend reageren op de versoepelingen (de een ziet het als bevrijdend, de ander als beperkend) komt volgens sociaal psycholoog Arie Dijkstra (Universiteit van Groningen) door 'counterfactual vergelijking'. Het heeft alles te maken met de onbedwingbare neiging van mensen om te vergelijken. Wie de vergelijking maakt met twee maanden geleden, zal zich goed voelen, want het gaat beter in Nederland. Maar wie vergelijkt met een jaar geleden, zal minder opluchting ervaren. Of je nu een korte of lange vergelijking maakt, ze kloppen allebei."
- In het hoofdcommentaar van AD schrijft Hans van Soest dat de versoepelingen 'meer dan welkom' zijn. [Maar] "wel ontstaat nu het gevaar dat te veel mensen denken dat het gevaar voor een tweede virusgolf geweken is. Dat is wat voorbarig. Uit peilingen blijkt nu al dat veel mensen het nut niet meer inzien van voldoende afstand houden tot elkaar. En slechts een kwart van de mensen laat zich testen op corona bij gezondheidsklachten. Dat de nieuwe regels soms lastig uit te leggen of te hanteren zijn, helpt daarbij niet."

Opiniepeilingen

- In de stelling van de dag in De Telegraaf geeft een meerderheid van de deelnemers (63%) aan de versoepelingen risicovol te vinden, tegen 31% die het daarmee oneens is. Mensen geven aan dat ze de versoepelingen logisch vinden, maar dat het virus nog niet weg is en wij moeten blijven opletten. 6% geeft aan het niet te weten of heeft er geen mening over. 34% denkt dat we ouderen is gevaar brengen als tehuizen weer volledig opengaan, tegen 49% dat niet denkt. 17% zegt het niet te weten.